

Přírodovědecké muzeum

**Muzeum východních Čech v Hradci
Králové**

Vizuální scénář expozic navrhovaných v budově Vrbenského kasáren

červen 2017

Art Consultancy (Tomáš Skalík, Martin Klimeš, Ivan Berger, Michal Poláš)

Spolupráce: Muzeum východních Čech v Hradci Králové (Nad'a Machková Prajzová, Josef Hotový, Bohuslav Mocek, Věra Samková, Martin Paclík, Jan Juráček, Stanislav Štamberg, Miroslav Mikát, Barbara Pospíšilová)

1. Úvodem

Muzeum východních Čech v Hradci Králové disponuje bohatou sbírkou z oblasti přírodních věd a také erudovaným týmem odborníků, ale v současné době nemá trvalou muzejní prezentaci přírodovědných oborů. Záměr zřízení Přírodovědeckého muzea v budově tzv. Vrbenského kasáren (Československé armády 333, č. par. 291/2) by měl tento dlouhodobý stav napravit.

Dokument „Vizuální scénář expozic“ představuje koncepční a výtvarné řešení Přírodovědeckého muzea v Hradci králové.

Budova tzv. Vrbenského kasáren je v současnosti v majetku statutárního města Hradec Králové, které přislíbilo jeho bezplatný převod na zřizovatele muzea v případě realizace projektu. Muzeum navíc spravuje obdobný, pouze stranově obrácený objekt Gayerových kasáren, který dnes slouží jako pracoviště a depozitáře přírodovědného a společenskovedního oddělení. I tento objekt je připravován na rekonstrukci.

Pro muzejní expozice jsou s drobnými výjimkami k dispozici prostory v 1. a 2. NP a také celé jihozápadní křídlo 3. NP. Mimo to je pro potřeby Přírodovědeckého muzea počítáno s místnostmi v centrální části 1. PP a také s jednopodlažním prostorem, který vznikne dostavbou na ploše, kterou svírají dvě postranní křídla budovy.

Vizuální scénář řeší základní dispozice, tematiku a členění jednotlivých expozic a obslužných prostor tak, aby návštěvníkovi umožňovaly intuitivní prohlídku muzea s náležitým standardem služeb. Zabývá se také bezprostředním okolím muzea a jeho fasádou v kontextu propagace nabídky obsahu muzea veřejnosti. V dalším měřítku sleduje vizuální scénář architektonické členění konkrétních expozic a definuje základní výrazové prostředky formou exponátů a expozičního mobiliáře, osvětlení a charakteru povrchů. Tyto dispozice vznikaly za úzké spolupráce s kurátory muzea a jejich odborná zpracování tématu expozice na úrovni vizuálního scénáře jsou přílohami tohoto dokumentu.

Textová část vizuálního scénáře je neoddělitelná od obrazové části a je jejím doplněním a komentářem. Vizuální scénář představuje první stupeň dokumentace muzea. Aby bylo možné projekt Přírodovědeckého muzea realizovat, je třeba tento koncept rozvést do konkrétní podoby technického scénáře, který může sloužit nejen pro podání žádosti o potřebné finanční prostředky na realizaci, ale také bude podkladem pro výběr zhotovitele expozice.

Koncepce Přírodovědeckého muzea

Nové *Přírodovědecké muzeum* je založeno na několika východiscích, která se otiskují i do jeho podoby a konkrétního řešení nejen muzea jako celku, ale i dílčích expozic a dalších prostor.

Cílem je návštěvníkům umožnit lépe chápat smysl a poslání pamět'ových institucí a v čem spočívá činnost muzejníků. *Přírodovědecké muzeum* tak bude místem pro vzdělávání a učení ale také pro zábavu a odpočinek, místem dialogu a spolupráce, o lidech a pro lidi.

Systematická expozice s názvem *Třídíme přírodu*, je tou nejčistší formou muzejní komunikace, jež se snaží návštěvníkovi představit to, jak vývojoví biologové dneška přemýšlí o živých organismech, jak a proč vznikla klasifikace. Toto téma si vyžádalo zdánlivou vizuální strohost, přičemž zvolený design je promyšlen jako podtrhující linka přístupu k tématu. Interaktivní expozice *V kruhu*, prezentující tematiku ročního a denního cyklu v přírodě, chce především hravou formou vzdělat zejména školou (či školkou) povinného návštěvníka, ukázat mu, že v různou denní dobu se může potkat s různými živočichy nebo to, že život v přírodě, konkrétně v koruně stromů je pro živočichy velmi náročný a zaslouží si náš obdiv. Tato expozice je proto pojata jako scéna příběhů, které chceme postupně vyprávět.

Přírodovědecké muzeum má několik příznačných sjednocujících motivů procházejících celou expozicí. Na jedné straně je to linka vztahu člověka k přírodě, na straně druhé je to také muzeum samotné a představení práce muzejníků, konkrétně výsledků stoleté práce v regionu. V neposlední řadě je to neustálý pohyb, proměna, vývoj přírody samotné.

Toto všechno dále shrneme pod jedno slovo a tím je *Membrána*, jako zastupující symbol a název celé expozice. Tak jako muzeum, je membrána tenká struktura, rozhraní mezi dvěma prostředím, dvěma světy. V tomto kontextu chápeme muzeum jako rozhraní mezi přírodou, která se podařila muzeu a v muzeu uchovat a předat nejen informace, ale také emoce a další kvality lidského poznání společnosti, která umožňuje, aby muzea existovala. Slovo membrána můžeme rozdělit na dvě a potenciál jednoho slovo se rozšíří o další významy. „Mem“ jako odkaz na memory – paměť, jejíž je muzeum strážcem a „brána“ je zase místo, které slouží, k propojení dvou odlišných míst.

Architektura muzea

Na tomto místě bychom rádi byli poněkud konkrétnější a pokusíme se přiblížit prostor muzea a obecnější pravidla a principy, kterými jsme se při navrhování řídili. K dispozici v zásadě máme čtyřpodlažní budovu bývalých kasáren, vystavěnou na konci předminulého století. Budovu je třeba vnímat v širších vztazích. Jednak se nachází ve východním rohu pěticípého bývalého vojenského kasárenského areálu a také na sever od hradeb původní pevnosti Hradce Králové. Důležitý je také kontext dalších muzejních budov. Nedaleko, přibližně dvě stě metrů západně od Vrbenského kasáren, se na Eliščině nábřeží rozkládá hlavní Kotěrova výstavní budova muzejní instituce. Směrem na druhou stranu, východně, se v areálu bývalých kasáren, jen zrcadlově otočený nachází objekt tzv. Gayerových kasáren, v nichž budou po rekonstrukci mimo jiné veřejnosti přístupné tzv. otevřené depozitáře přírodovědného oddělení.

Budova nově připravovaného *Přírodovědeckého muzea* si svůj původní architektonický výraz a charakter zajisté zachová i po rekonstrukci, nicméně je třeba se vyrovnat s potřebou upozornit

na nové veřejnosti přístupné muzeum, a to především z ulic Divišova a Šimkova a dále je nutné potenciálního návštěvníka nasměrovat ke vstupu z vnitrobloku areálu. Tyto role budou zajišťovat exteriérové výtvarně architektonické úpravy a instalace popsané níže.

Samotná rekonstrukce objektu si vyžádá dílčí stavební zásahy a také vznikne již zmíněná novostavba – přístavba, která v sobě bude koncentrovat část návštěvnického zázemí, především pokladnu, muzeum shop, kavárnu a odpočinkovou zónu.

Sociální zázemí a šatny pro návštěvníky jsou umístěné v suterénu. Protože se z čistě vojenského objektu, který měl vstup otočený dovnitř a určený jen pro armádu, stává dům určený pro veřejnost a jinou skladbu provozu, bylo zapotřebí zcela přehodnotit a změnit řešení hlavního schodiště.

Uvnitř objektu se snažíme zachovat původní prostory, včetně genia loci ukotveného v proporcích a detailech provedení (například klenutí stropů apod.) pokud nám to pomáhá při budování expozic. To však neplatí o příčkách, zejména těch nepůvodních a konstrukčně nenosných, které z velké části odstraňujeme. Upravujeme také část dveřních otvorů – prostupů ve vnitřních nosných zdech tak, aby budova umožňovala co nejpřirozenější cirkulaci návštěvníků navrženými expozicemi. Zde je vhodné se zmínit také o tom, že rovněž tvary a světlosti dveřních otvorů, jejich ostění a náběhy jsou architektonicky podřízeny novému využití a funkcím v rámci expozic.

Pro přirozenější pohyb návštěvníků přidáváme tělesa schodišť na koncích hlavní chodby před křídly. V každém bočním křídle je navíc umístěno po jednom „expozičním“ schodišti, která jsou stylizována pro potřeby konkrétní instalace.

V jihozápadním křídle prolamujeme monumentální kruhové otvory v podlahách 2. a 3. NP, kde tímto vzniká jeden společný prostor jakéhosi ústředního respiria – vyvrcholení všech expozic, vyjádřeného nejen samotným tématem, ale také přímo architektonickým ztvárněním prostoru. Zde bude situována sjednocující expozice, kterou pojmenováváme *Respirium*.

V severovýchodním křídle rušíme podlahu v jižní čtvrtině podlahy 2. NP. Zachováváme původní valené klenby stropů, okna přiznáváme jen v prostorách, kde mají svůj význam (expozice Pokračujeme v tradici, část expozice V kruhu), jinak volíme zakrytí okenních otvorů s možností technického přístupu. Podlaha projde rekonstrukcí, v obslužných prostorách volíme co nejvíce univerzální, barevně neutrální, bezúdržbovou a pokud možno bezespárovou podlahu, prakticky ve všech hlavních expozicích vyjma *Respiria* využíváme změny povrchu a barevnosti podlahy pro navození patřičné atmosféry.

Výmalby obslužných ploch a výstavního sálu budou řešeny v neutrálním provedení v bílé či světlé barvě. Expoziční prostory budou vycházet z konceptu jednotlivých expozic.

Osvětlení nejen expozic ale i ostatních ploch bude scénické. I když chodby a zejména schodišťová tělesa, nebudou využity přímo pro trojrozměrné instalace, budou návštěvníka na expozici připravovat a podávat mu nepřímou informaci. Osvětlení expozic je samostatnou kapitolou každé části muzea a vždy podporuje danou instalaci tak, aby bylo vidět to, co má být viděno. Obecně ale platí, že vitríny či dioramata mají své vlastní světelné zdroje, prostory mimo zasklené části jsou nasvětlovány z galerijních lišt pomocí lištových světel. Z hlediska kvality, je třeba zvolit profesionální řešení pro muzea a galerie, tělesa musí být plně regulovatelná, pokud jde o intenzitu osvětlení, musí se jednat o LED zdroje bez složky UV a IR světla.

Expoziční mobiliář

Vyjma vysokého standardu expozičního osvětlení jsou stejné nároky kladeny i na ostatní vybavení expozic. Použité materiály (to ostatně platí i pro materiály použité na podlahy, stěny, příčky a povrchy) nesmí emitovat nízkomolekulární těkavé organické sloučeniny (především jde o formaldehydy, acetaldehydy, kyselinu octovou a mravenčí). Konkrétní materiály budou specifikovány v technickém scénáři. Vitríny musí být vyrobeny z interních materiálů (kov, sklo), musí umožňovat co nejjednodušší péči o exponáty při zajištění vysoké úrovně bezpečnosti před poškozením a zcizením. Sklo vitrín bude bezpečností a skleněné části vitrín budou co nejvíce prachotěsné. Barevnost povrchů bude vycházet opět z konkrétní specifikace v rámci každé expozice.

Fasáda Přírodovědného muzea

Vzhledem k tomu, že objekt tzv. Vrbenského kasáren leží v ochranném pásmu Památkové zóny a fasády mají památkový charakter, není možné zcela bez kontextuálně pracovat s fasádou podobně, *tady něco muselo vypadnout* jako by se jednalo o nově budovaný muzejní objekt. Limity památkových hodnot poměrně striktně a jednoznačně určují, jak bude fasáda muzea vypadat po rekonstrukci celého objektu. Památkové hodnoty objektu v rámci navrhovaného řešení respektujeme. Zaměřujeme se při navrhování především na úkol upozornit a jednoznačně, originálně a sebevědomě upoutat pozornost návštěvníků tak, aby bylo zřejmé, jaké funkce dnes, resp. po realizaci projektu, budova nese a obsahuje. V rámci našich úvah je v centru pozornosti především teze propojení obsahu skrytého v interiéru budovy s jejím exteriérem. Toho chceme dosáhnout navrženým řešením realizace dílčích výtvarně architektonických úprav souvisejících s fasádami, resp. předprostory jednotlivých stran objektu.

Vedle nové přístavby vstupního objektu Přírodovědného muzea navrhujeme a umísťujeme kruhový vodní prvek – jezírko s vodopádem. Tento vodní prvek plní několik funkcí. Jednak upozorňuje návštěvníka, že zde má co dočinění s bezprostředním kontaktem s přírodními živly, zastoupenými zde dynamickým pohybem proudící vody. Dále, díky překvapivé a zdánlivě absurdní situaci, v rámci regionu, ovšem i nadregionálně, neobvyklého řešení, kdy vodní prvek začíná vodopádem z okna 3. NP. bočního křídla budovy, návštěvník může vstřebávat ještě před vstupem do budovy muzea předzvěst velkorysosti obsahu sbírek a jejich podání, stejně jako otázek a odpovědí, které čekají jen na něj, až vstoupí a odhalí, jak funguje princip, nejen toho konkrétního vodního prvku, ale přeneseně také celé přírody.

Do fasád budovy již prakticky nezasahujeme. Pracujeme ale s bezprostředním prostorem před samotnými fasádami, kam ze tří stran budovy umísťujeme výrazné architektonicko – umělecké instalace, resp. monumentální sochařské aplikace, svým významem balancující mezi nápisem a sochou. Tyto lapidární formy, zdálky čitelné jako nápisy, jsou zároveň organickými tvary vycházejícími z konkrétních tvarů přírodních forem. Budova tím získá novou vrstvu, jasně z dálky čitelnou a jasně deklarující nově obsaženou funkci.

Vstupní objekt Přírodovědného muzea a zázemí v 1. PP

Projekt přináší novou hmotu pro Vrbenského kasárna a tím je vstupní objekt, který ve všech základních kategoriích upozorňuje, že se jedná o novostavbu, kterou měníme funkci budovy. Přístavba má tvar kvádrů s pultovou střechou, železobetonová konstrukce umožňuje velkorysé pronikání světla z exteriéru přes velkoformátová okna. Bližší specifikaci objektu je součástí stavební dokumentace. Pro naše potřeby postačuje zmínit se o dispozici a vybavení. Budova je členěna na třetiny, přičemž centrální část s označením P.1.01 a P.1.02 slouží jako hlavní komunikační prvek, přes ni se vstupuje do objektu přístavby, je zde situována pokladna s museum shopem (P.1.04), následně pak přímo navazuje na původní budovu kasáren s tím, že návštěvník buď využije šatny (01.03, 01.24) a toalety v suterénu (01.05 – 01.09, 01.15 – 01.19), které jsou přístupné schodiště a výtahu. Je zde také místnost pro shromažďování dětských skupin (01.04). Pokladna je tvořena velkým obdélníkovým pultem a plynule vpravo přechází v pult kavárenský. Kavárna se rozprostírá v pravé části přístavby a je vybavena designovým nábytkem. Levá část vstupního objektu slouží jako herna a odpočinkový prostor pro návštěvníky. Je zde instalovaný rovněž designový mobiliář a herní prvky, které odkazují na témata v expozicích.

Výstavní sál

Prostor pro dočasné výstavy Přírodovědeckého muzea se nachází přímo proti hlavnímu schodišti (1.01c). Místnost nemá přiznané okenní otvory, ty jsou skryty za předstěnu s možností přístupu k oknům a otopným tělesům. Strop je přiznaný, podlaha v neutrální barvě, bezprašná a bezespárová. Vzhledem k tomu, že se prostor bude využívat pro pořádání výstav s různými instalačními a technickými nároky, bude vybaven galerijními lištami s lištovým LED osvětlením. Osvětlovací tělesa budou dimenzována pro maximální možné využití, budou mít různou světelnou charakteristiku od spotových akcentových těles až po světla typu wallwasher, počítáme i se zásobou barevných filtrů. Výstavní sál bude vybaven také systémem galerijních stěn typu Milawall o výšce 2500 mm, lištovým systémem pro zavěšení dvourozměrných exponátů na stěny a také souborem celoskleněných prachotěsných vitrín s jednoduchou instalací a možností modulárního spojování jednotlivých kusů do větších celků. Poslední položkou bude set 3 projektorů a příslušenství pro potřeby multimediálních prezentací.

Země v pohybu

Expozice *Země v pohybu* představuje veřejnosti geologické a paleontologické bohatství východních Čech na pozadí epochálních geologických dějů a proměn, od počátků vzniku planety Země až po poslední významné geologické období předcházející současnosti v podobě tzv. doby ledové. Podobně jako v jiných částech *Přírodovědeckého muzea*, je i zde kladen důraz na propojení prožitkového a informačního podání expozice s důrazem na přesahující kontexty a přidané hodnoty, které muzejní expozice nabízí.

Geologický vývoj území, jeho časová linka, je symbolicky rozdělen do 7 velkých tematických epochálních celků, které jsou v rámci expozice „chronologicky“ za sebou řazeny, ale zároveň jsou jednoduše propojeny. Výsledný dojem a hlavní prožitek, který má expozice návštěvníkovi přinést a ukázat, je uvědomění si nesmírné časové rozlehlosti, která za

formováním geologických změn kraje leží, překvapivá dramaticčnost a pestrost proměn, kterými země v průběhu času prochází, krása a bohatost nerostné říše, kterou kraj oplývá a pozice člověka v tomto pozvolném přírodním procesu.

Geologické epochy jsou pojmenovány s důrazem na vystižení hlavních nosných formotvorných procesů a fenoménů, kterým je pak přizpůsobena každá jednotlivá část expozičního celku. Části expozice *Země se narodila* a *V širém moři* seznamují návštěvníka s počátky vzniku planety a kontinentů a pokračují v částech *Výstup z hlubin*, *Mezi jezery a sopkami*, *Velká mořská záplava*, *Ve stínu sopek* a *V sevření ledu*.

Expozice *Země v pohybu* je představena v prostoru dvou sálů a chodby v 1. NP. Je založena na sedmi příběhových tématech, která budou především formou velkoplošných dioramat a nálezových exponátů umístěných v prosklených stěnových a pultových vitrínách zobrazovat základní děje a projevy v geologickém vývoji kraje, potažmo Země.

Expozice je vytvořena v architektonickém prostoru, jehož měřítko i rytmické traktování je potlačeno ve prospěch vyznění muzejní expozice. Hlavní prostory jsou navzájem komunikačně propojeny několika vstupními otvory.

Výtvarné řešení expozice svým tvaroslovím volně evokuje krystalickou strukturu světa minerálů, kamenných úlomků a zlomů. Barevnost expozičního mobiliáře je volena s ohledem na vizuální interakci s vystavenými předměty, kterým má tvořit především neutrální a dostatečně harmonicky kontrastní pozadí a vizuální podporu. Expozice pracuje s celým prostorem. Do děje jsou zapojeny nejen vystavené exponáty, ale také prostředí a prostor. Podlahy jsou výrazně oživeny střídavým použitím materiálů (rula, žula, melafyr, pískovec, čedič a šterkové slepence) tematizovaných v expozici. Návštěvník si tak lépe uvědomí odlišné barevné i strukturální charakteristiky jednotlivých hornin svým výskytem odpovídajících daným geologickým obdobím.

Členění prostoru expozice umožňuje návštěvníkovi seznámení se s informacemi obecnějšího rázu prostřednictvím informačních grafik, dynamických videí a interaktivních prvků. Pohyb návštěvníka v celém prostoru expozice je intuitivní a přirozený, obejde se bez explicitních směrnic a pokynů.

Každé tematické části expozice (vyjma posledních dvou jmenovaných) dominuje velké dioráma zachycující panoramatickou rekonstrukci krajiny v dané geologické situaci. Kontrapunktem k dojemovému zážitku z dioramat jsou vybrané „poklady“ vystavené jako nejcennější artefakty zastupující v originálním autentickém kuse celou představenou část expozice. Jedná se o kusy hornin, minerálů nebo fosilií, které jsou umístěny vždy pro každou část expozice v samostatné a tvarově originální vitríně v samotném prostorovém středu tematického celku. Veškeré informace a dojmy jsou pak podloženy vystavenými vzorky geologických a paleontologických nálezů a preparátů, doplněnými o patřičné komentáře v rámci expozičních vitrín.

Po absolvování prohlídky nebo v jejím průběhu má návštěvník možnost pobýt v badatelském koutku, který je připraven za jednou z částí expozice v samostatném prostoru navozujícím atmosféru badatelského pracoviště, včetně potřebného laboratorního vybavení. Badatelský koutek umožní zvědavějšímu návštěvníkovi hlubší ponor do dílčích aspektů problematiky geologie a paleontologie.

Pevné části nástěnných i pultových vitrín jsou navrženy v lomené polomatné barvě a v materiálu MDF. Transparentní části nástěnných vitrín jsou tvořeny soustavou prachotěsných skel a vnitřní prostor vitrín bude nepravidelně dělený řadou samostatných drobnějších skleněných polic kolmo vystupujících ze zad vitrín samostatně pro každý jednotlivý exponát. Tím bude umožněno bezproblémové shlédnutí všech exponátů, které budou v prostoru jakoby levitovat. Pozadí vitrín je plné, černé barvy. Samostatné pultové vitríny v různých půdorysných geometrických tvarech (trojúhelník, mnohoúhelník, čtverec, kružnice, elipsa) jsou tvořeny prosklenými kryty posazenými na pevný korpus. Exponáty jsou usazeny na pevném černém podkladě. Vitríny jsou situované na podélné ose místnosti.

Podél vnější delší zdi jsou v prvním prostoru umístěna čtyři zasklená dioramata zobrazující jednotlivá vývojová témata v prostorovém modelu. Dioramata věrohodně zobrazí děje v dávné minulosti vzniku Země a jejího života a vtáhnou návštěvníky do představovaných procesů. Vizuální dojem bude umocněn zvukovými efekty odpovídajícími konkrétním zobrazovaným dějům.

V druhém menším prostoru budou podél stěn umístěny dvě rozměrnější pultové vitríny s paleontologickými nálezy a protilehlá prosklená vitrína. Korpus dioramata a pultových vitrín budou tvořeny MDF deskami v lomené matné barvě. Korpus vitrín i dioramata bude doplněn soustavou výsuvných šuplíků s exponáty.

Osvětlení expozice *Země v pohybu* je realizováno tak, aby vynikly exponáty ve vitrínách, dioramatech a „oživené“ podlahy. Celkový prostor je osvětlen regulovatelnými světelnými zdroji umístěnými pod stropem a dále přímo v jednotlivých vitrínách a dioramatech.

Pokračujeme v tradici

Expozice *Pokračujeme v tradici* představuje jedinou kulturně-historickou expozici v jinak čistě přírodovědném muzeu. Nicméně je nesmírně důležitá, protože zpracovává téma konstituování sběratelství a systematické muzejní práce v regionu. Z tohoto úsilí, které má stoletou tradici vzniklo současné Přírodovědecké muzeum a také velmi cenný fond přírodovědných sbírkových předmětů. Kromě samotných počátků je část expozice věnována také pozdějším trvalým muzejním expozicím. Pokračujeme v tradici se nachází v 1. NP vlevo od vstupu a výstavního sálu v místnosti 1.01d. Expozice je průchozí, protože přes tuto expozici vede jedna z cest do expozice V kruhu a jedná se o jedinou expozici, kde jsou přiznaná původní okna a to proto, že se snažíme evokovat dřívější způsoby prezentace přírodovědných exponátů, kde se s přirozeným denním světlem počítalo, samozřejmě ale bude toto ještě doplněno galerijním osvětlením v našem navrhovaném standardu. Dalším specifickým je podlaha, kde navrhujeme na rozdíl od ostatních ploch použít parkety pro evokaci původních výstavních sálů. Expozice je rozdělena na dva hlavní celky, tím je horní strana místnosti u oken, kde budou postupně představeny tři historické epochy přírodovědeckého muzejnictví v kraji. Vlevo bude expozice začínat instalací ideálního pracoviště kustoda – kurátora kolem roku 1939 včetně dobového nábytku a ukázky práce a adjustace přírodovědných vzorků. Expozice pokračuje u okna prezentací vitrín a vitrinových nástavců patrně z padesátých let. Vitríny budou velmi hustě zaplněny exponáty. Poslední exkurz do historie ukazuje soubor výstavního mobiliáře ze 70. let 20. století. Architektonicky čistá instalace se stěnovou a dvojicí pultových vitrín byla instalována v hlavní muzejní budově a podtrhuje ji nejen stojan na pedologické vzorky, ale také

použité běhouny na podlahách. Pokud se nepodaří dohledat a zrestaurovat dobový mobiliář, bude navržena výroba replik včetně elektroinstalace. Druhá část expozice umístěná při chodbě bude tvořena moderními současnými vitrínami s integrovaným LED osvětlením a v prachotěšovém provedení. Vyinstalované budou dobové sbírkové předměty, které budou mít vazbu na období, které je prezentováno u oken. Kromě samotných sbírkových předmětů a jejich příběhů bude pozornost věnována také práci přírodovědců, jejich metodám, dobovým pomůckám apod. Tato část bude samozřejmě doplněna o textové panely s obrazovým doprovodem. Expozice je ukončena atypickým výstupem – futuristickým tunelem spojujícím expozice *Pokračujeme v tradici* a *V kruhu*.

V kruhu

Společně s *Respiriem*, která je v druhém křídle budovy, se jedná o expozici s minimalizovaným počtem originálních sbírkových předmětů. Daleko důležitější roli totiž hraje scénická instalace prostoru, která vytváří pro návštěvníka dojem, že se na chvíli opravdu ocitl v přírodě. S jistou mírou naivitu při naturalistickém zobrazování natuры počítáme, protože je tato expozice určena primárně pro děti. Expozice V kruhu má tři hlavní části, v přízemí ve dvou místnostech 1.10 se nachází Den a noc v místnosti 1.12 je promítací sál a prostor 1.11 s prolomeným stropem je prvním ze čtyř letních období – létem, jež se především rozprostírá ve 2. NP. Primárním cílem celé této části je pobavit a zároveň představit náročný život živočichů.

Den a noc je interaktivní expozice primárně určená pro prohlídku školní a předškolní mládeží s pracovním listem v ruce. Principem je vytvořit instalaci podmínky pro „detektivní“ práci návštěvníka, aby se začal lépe rozhlížet kolem sebe a hledal zvířata, která nemusejí být na první pohled viditelná. Navíc bude expozice nastavena na cyklické změny světelných podmínek, které mají evokovat střídání dne a noci. Během těchto cyklů bude možné získat informace nebo najít jen to zvířátko, které je v noci nebo za dne aktivní. První část první místnosti za tunelem bude sloužit k předání základních informací o cyklickém střídání dne a noci. Obě místnosti budou vytvořeny nakaširovaným exteriérovým prostředím, která tvoří přirozená místa výskytu hledaných živočichů. Setkáme se tedy zde s jeskyní, hájkem, lesem, skálou i vodním prvkem. Možností zhotovení takovýchto povrchů je více, důležitá je trvalá odolnost vůči používání dětskými návštěvníky. Samotná zvířata nemusí být nutné originály sbírkových předmětů, každopádně musí být dostatečně zabezpečena a to i s ohledem na skutečnost, že by skrýš měla být odhalena jen ve dne nebo v noci. Samotná změna dne na noc a naopak bude v rámci expozice vizualizována časomírou. Z toho důvodu není ani žádoucí využití oken pro potřeby expozice.

Expozice Čtyři roční doby je založena již čistě na interaktivních exponátech. Společným motivem je náročnost života v korunách stromů v jednotlivých obdobích roku. Počítáme s instalací „stromu“, který spojuje přízemí a vyšší patro a přes prolomený strop se po kládách můžeme dostat do 2. NP. Zpět dolů je možné se dostat skluzavkou skrze symbolický strom. Samotné exponáty a jejich princip bude popsán v technickém scénáři, návštěvník si ale bude zcela jistě snažit vytvořit si zásoby na zimu, bude se chtít dostat do teplých krajů, bude poznávat stromy podle kůry, pozorovat svět očima ptáků apod. Samotná instalace musí být opět z trvanlivého, odolného materiálu. Barevnost jednotlivých ročních dob bude podpořena barevnými foliemi do oken. Světelně tak musí být oddělena část Den a noc a 4 roční doby.

Promítací sál v přízemí představuje světelně i zvukově odizolovaný prostor vybaveným standardním mobiliářem pro 3D promítání. Tmavé a tlumené barvy povrchů budou do jisté míry kontrastovat s designovými sedáky ve tvaru mechu.

Třídíme přírodu

Expozice *Třídíme přírodu* zpracovává tematiku systematizace organismů a představuje návštěvníkovi pohled vývojových biologů na přírodu. Expozice je umístěna ve 2. NP, konkrétně v místnostech 2.01c a 2.01d, přičemž vstup se nenachází naproti schodišti, ale je posunut o několik metrů doprava, naproti nákladnímu výtahu. Proto bude stěna, kterou uvidí návštěvníci stoupající po centrálním schodišti, využita pro multimediální prezentace současného umění ve formě projekce. Autoři tohoto scénáře navrhuji na dramaturgii prostoru spolupracovat s ateliéry nových medií a příbuzných oborů českých veřejných vysokých škol. Témata instalace či projekce by se vždy týkala přírody a vztahu člověka k ní. Vstup do expozičního sálu Třídíme přírodu je záměrně vytvořen tak, aby byl návštěvník nejprve konfrontován se „stromem života“, která představuje klíč k pochopení systematizace přírody. Všechny živé organismy mají svůj prapůvod u společného předka, od kterého se dále vyvíjely jednotlivé druhy organismů. Strom života je několikametrový kruh v podlaze, jenž postupně zobrazuje větvení živých organismů. Tak jak jsou druhy organismů vyznačeny ve stromě, tak se postupně větví i expozice a směr ve stromě života odkazuje na směr v expozici, kde jsou jednotliví zástupci organismů představeny. Expozice pracuje s pěti základními kategoriemi – Okem neviditelní (mikroskopické organismy), Slunci vstříc (zelené fotosyntetizující rostliny), Napojení na síť (houby), Život v brnění (bezobratlí živočichové s exoskeletem) a Příběh lebky a páteře (obratlovci). K těmto tématům jsou od stromu života návštěvníci směřováni prostřednictvím inforgrafiky na podlaze. Kromě těchto témat zde budou představeny i dílčí témata související se systematizací organismů. Posledním tématem jsou významné osobnosti vývojové biologie (Mendel, Darwin, Liné), ti budou prezentováni v prostoru bývalé chodby, ta se stala díky vybudování schodiště slepou komunikací, ale umožňuje nám i zde vystavovat trojrozměrné exponáty.

Navrhovaná expozice sází na velmi puristický přístup, instalovány budou pouze jednotlivé sbírkové předměty, v podobě a pozici, jak jsou uchovávány v muzeu. Není zapotřebí žádného aranžmá, protože exponáty dokládají pouze zástupce svého druhu, v opodstatněných případech se bude akcentovat morfologie, barevnost těla nebo jiné důležité znaky, kterými se určitá skupina živočichů přibližuje nebo naopak vzdaluje od druhé. Kromě originálních naturfaktů v „ideální“ velikosti budou některé vybrané typy organismů substituovány, buď se jedná o prezentačně nezajímavé organismy, organismy příliš velké nebo naopak malé, anebo nejsou zastoupeny ve sbírkách muzea. Substituce bude probíhat několika způsoby, jednak mohou být nahrazeny siluetami, které budou umístěny na zádech vitrín (u příliš velkých organismů, či vyhynulých živočichů), mohou být také nahrazeny modely nebo zvětšeninami, případně fotografiemi, které zobrazují organismy ve svém přirozeném prostředí. Výjimku tvoří kruhové solitérní vitríny uprostřed místností. Zde mohou být vyinstalovány charakteristické rysy zástupců 4 z pěti výše vyjmenovaných kategorií. Velmi redukována bude také textová informace, která se bude omezovat na stručné popisky a krátké úvodní texty k jednotlivým skupinám organismů.

Abychom podtrhli význam samotných exponátů, kde není třeba jiný kontext, budou až na výjimky potlačeny barvy, Prostor včetně výmalby stěn, předstěn, stropu, podlahy i kusů mobiliáře (soklové části vitrín) a osvětlovacích lišt a těles bude bílý.

Konstrukčních odlišností této expozice od standardního vybavení popsaného v obecné části bude několik. Týká se to stěnových vitrín s pevnými zády a s možností instalace siluet velkých živočichů a rostlin. Abychom demonstrovali kontrast nebo podobnost, budou siluety organismy připomínat v poměru 1:1, a proto budou občas vitrínu přesahovat, z toho důvodu budou stropy vitrín transparentní, prosklené, aby návštěvník mohl vidět pokračování organismu. Samostatnou kapitolu tvoří instalace dílčích menších témat, které si vyžádají vlastní přístupy, například plakátovací sloup sekce Co nového ve vědě, kde se budou přidávat aktuální novinky ze světa vývojové biologie. Také poslední téma s názvem Vivat, slavní badatelé na bývalé chodbě bude mít jiný formát instalace, který vychází z předpokladu, že kromě medailonů těchto význačných vědců návštěvník spatří i trojrozměrné exponáty – repliky a kopie, které dokumentují jejich vědecký život.

V kontrastu s bílou a jejími odstíny budou prvky zeleného designového nábytku určeného pro odpočinek a evokující svým tvarem a barvou příjemný přírodní prvek, jenž láká k usednutí, odpočinku, ale také k přehlédnutí expozice a přemýšlení.

Na expozici *Třídíme přírodu* navazuje ještě jeden prostor a tím je čítárna, nachází se vlevo od expozice v levé části místnosti 2.01c, kdy vstup je naproti osobního výtahu, kromě vstupu z chodby existuje do čítárny ještě jeden vstup a ten je přímo z expozice. Jedná se úzkou štěrbinu, která není určena pro osoby se sníženou pohyblivostí, spíše je určena dětem, samotný vstup totiž není na první pohled vidět a je skrytý tak, aby částečně evokoval tajnou chodbu. Uvnitř tohoto relativně malého prostoru čeká návštěvníka překvapení, protože místnost je vybavena designovým nábytkem určeným pro pohodlnou četbu a listování knihami z přírodovědnou tematikou, čili sedací soupravou a knihovními regály. Barevnost sedací soupravy zase odkazuje do přírodních motivů.

Proměny přírody

Expozice *Proměny přírody* přináší návštěvníkovi jako základní hodnotovou myšlenku poznání, že příroda, jak ji obecně z pohledu běžného uživatele a návštěvníka chápeme dnes, není tak zcela přirozenou přírodou, jak o ni bez znalostí kontextů obvykle uvažujeme. Přírodní prostředí bylo a je natolik proměněno lidskou činností, že se při pohybu volnou krajinou při myšlence, že jsme při tom v bezprostředním kontaktu s přírodou, dopouštíme částečně nevědomé iluze. V rámci Královehradeckého kraje tu a tam prožíváme kontakt s jedinečnými přírodními scenériemi, ale i ty jsou v podstatě výsledkem, resp. důsledkem lidské činnosti.

Druhou podstatnou linkou, která prostupuje expozici *Proměny přírody* je poukázání na různorodost a bohatost environmentů a přírodních tvarů a forem, se kterými se návštěvník může v rámci kraje setkat. Expozice se zaměřuje na pokud možno bezprostřední zprostředkování kontaktu návštěvníka s popisovaným prostředím. Koncepce expozice si paradoxnost slovního spojení „bezprostřední zprostředkování“ uvědomuje a záměrně s tímto pracuje, jakožto s jedinečnou příležitostí, kterou nabízí právě fakt, že je expozice vytvořena na půdě přírodovědné muzejní instituce disponující bohatým sbírkovým fondem a odbornou vědeckou

základnou. Díky tomu může návštěvník prohlídkou expozice načerpat, jak prožitkové vjemy, které mu pomohou najít vztah k představenému tématu, tak i potřebný kontext a informace, které mu umožní pochopit širší souvislosti a formující fenomény, které souvisejí s podobou celého životního prostředí současnosti.

Expozice je představena jako organický plynule průchozí prostor, kterým návštěvník prochází podobně, jako volnou krajinou. Z hlavní komunikační osy, která je vytvořena v rámci architektonického členění budovy původně z chodby, se stalo prostředí dnešního běžného lesa. Návštěvník tímto lesem prochází a vnořuje se do jiných oblastí krajiny, totiž do krajiny bezlesí, krajiny vodních toků, krajiny zalesněné a krajiny městského parku a městského prostředí. Toho dosahuje expozice představením „bublinových“ dioramat panoramatického charakteru, které jsou hlavním vizuálním médiem celé expozice. Na pozadí těchto dioramat jsou nesený a představeny formou přehledných informací zásadní fenomény a kontexty zobrazených typů krajin a prostředí.

Expozice Proměny přírody je umístěna ve 2. NP úplně nalevo v chodbě a navazujícím prostoru. Její podstatu tvoří zobrazení proměn krajiny jako důsledek samovolných přírodních a lidských vlivů a procesů.

Expozice si vytváří vlastní prostor s výrazným výtvarným akcentem a v určitém smyslu nezávislým na architektuře budovy muzea. Tvoří jej jeden kontinuální prostor vylévající se z chodby několika dveřními vstupy do přilehlé místnosti. Návštěvník bude mít možnost plynule procházet a pozorovat zobrazení jednotlivých biotopů.

Prostor expozice odpovídá organickému charakteru přírody. Převládající barva bude zelená, hnědá, okrová a další. Pojetí prostoru je určováno navozením návštěvníkova dojmu, že se ocitnul uprostřed přírodní scenérie samotné a ve zkratce může nazřít její podstatné proměny. Pravoúhlé principy a přísnost jsou vystřídány oblými tvary a měkkostí.

Návštěvník je do expozice Proměny přírody přiveden chodbou od hlavního schodiště nebo přímo bočním schodištěm. Již začátek expozice návštěvníka přivede rovnou do prostředí lesa a přírody. Ve vitrínách budou umístěny obrazové, fotografické, textové informace, mapy, letecké snímky apod., které budou informovat o vývoji přírody od doby ledové po dnešek. Návštěvník bude přirozeně naveden do vlastního prostoru expozice. Ta bude tvořena čtyřmi dioramaty různých důležitých a charakteristických biotopů, které nebudou striktně odděleny, ale na několika místech budou vzájemně v sebe přecházet. Dioramata budou tvořena korpusem a sklem, jehož půdorysem bude křivka, která umožní, aby diorama návštěvníka obklopovalo a dalo mu tak co nejúplnější zážitek. Zadní strana dioramatu bude rovněž organických tvarů s fotografickým polepem. Vlastní obsah dioramat bude tvořit prostorový model daného tématu. Korpus dioramat bude zkonstruován z MDF desek s lakovaným povrchem. Osvětlení expozice se bude soustředit především na inscenovanou krajinu v dioramatech a na osvětlení grafických informací v prosklených vitrínách.

Respirium

Expozice *Respirium* je prostorově a výtvarně velkoryse pojatý expoziční prostor propojující tři podlaží monumentálními kruhovými otvory v podlahách, které umožňují zakoušet propojování kontextů nejen prostoru, ale především vystavených exponátů.

V přízemí je návštěvník konfrontován nejprve s reliéfní podlahovou mapou Královehradeckého kraje, na které jsou vyznačeny hlavní kontrapunkty přírodních scénérií, na které upozorňuje, upoutává a vyzdvihuje je jako příklady pestrobarevnosti krajové přírody ostatní část expozice. Návrh jednotlivých témat:

1. ZOO Dvůr Králové – žirafa
2. KRNAP – alpské bezlesí, kary, Harrachov / Obří důl – významné minerály
3. CHKO Broumovsko, pískovcové skalní město, křídový pískovec – skalní věž se skalními útvary (voštiny, pseudoškrapy, tafone, skalní mísy, římsy aj.)
4. CHKO Orlické hory
5. CHKO Český ráj
6. Podkrkonoší – Vrchlabí, acháty, jaspisy, prvohorní rostliny
7. PP Na Plachtě
8. Labe, Orlice
9. NPP Babiččino údolí
10. PR Peklo u Nového Města nad Metují
11. přehrada Rozkoš
12. Josefovské louky
13. Hřídelec – čedičový kopec, významné minerály
14. NPR Kněžičky

Volným procházením prostorem sálu a jeho podlažími se pak návštěvník setká se všemi vytipovanými lokalitami, a to ve formě atypických vitrín s dioramatickými panoramaty daných konkrétních míst, tzv. highlighty kraje. Neobvyklého dojmu je dosaženo použitým designem a tvaroslovím použitých kruhových vitrín s dioramaty, které vystupují z podlah na v prostoru „levitujících“ discích, které jim dodávají nadčasový mimoprostorový charakter. Do tohoto kontextu je vsazena hluboce kontextuální situace v podobě vystaveného skeletu žirafy, kterou získalo muzeum v rámci úzké spolupráce se zoologickou zahradou ve Dvoře Králové. Žirafí kostra, vyinstalovaná v samostatném architektonickém prostoru vytvořeném jako enklávní dutina uvnitř expozice *Respirirum*, představuje a zároveň symbolizuje souběh všech myšlenek muzejních expozic a muzejní práce. Symbolizuje různorodost a různost původu sbírkových předmětů, kterými muzeum v průběhu dlouhé doby nabývá sbírkový fond, představuje bohatost a rozmanitost sbírek regionálního muzea, kde, jak se ukazuje, nalézáme i předměty ojedinělé,

vzácné a kuriózní. Upozorňuje na to, že příroda kraje není jednoduše definovatelná, importy z jiných částí světa jsou daleko častější a běžnější, než by se mohlo zdát. Odkazuje také na ochranu přírody, jíž se přírodovědci zabývají jak v muzeu, tak v zoo.

To, že je exponát žirafí kostry umístěn do samostatného prostoru vytváří také situaci jedinečnosti, která podtrhuje atmosféru celé expozice *Respirium* a dodává exkluzivitu celé muzejní expozici v budově. Exponát je monumentální a nelze jej shlédnout z odstupu jako jeden celek, zato nám vystavení v muzejním prostředí nabízí jiný pohled – pohled badatelský, umožňuje nám zkoumat objekt zájmu z neobvyklého podhledu, z nadhledu, v detailu a velkém zvětšení, to všechno představuje nové možnosti, která nabízí jen a jedině muzejní sbírková instituce.

Součástí expozice *Respirium* je také instalace, která se lineárně rozprostírá kolem celého prostoru a tvoří ji kontextuální a vizuální kulisu po obvodu stěn. Tato část se tématicky odlišuje v rámci každého podlaží *Respiria*. V přízemí, u mapy Královehradeckého kraje se po stranách bude nacházet instalace přírodního bohatství a turistických atraktivit kraj. Panelová instalace druhého nadzemního podlaží se ponese v duchu představení odborných přírodovědných pozic v muzeu. Návštěvník tak získá povědomí, jak v terénu, ale i dále v muzeu s přírodninami pracuje například paleontolog, botanik či entomolog, jakým způsobem probíhá determinace, konzervace či preparace nebo jak se pak sbírkové předměty připravují pro prezentaci. V nejvyšším podlaží *Respiria* je pak ponechán prostor pro prezentaci obecných tezí a hesel vztahujících se k muzeím, pamět'ovým institucím a jejich role ve společnosti a pro společnost. Je to prostor pro zamyšlení se nad významem muzea.

Expozice má podobu průběžné tmavé lehce plastické, spíše reliéfní vitrinové, resp. mobiliární stěny, která tvoří tmavé pozadí celého prostoru *Respiria*, přičemž je protkaná do hloubky vsazenými prosklenými a prosvětlenými obdélníky vitrinových oken, grafik a obrazovek oživujících expozici o videoobsahy. V případě prezentace slov a hesel je možné využít různé formy světelných i jiných projekcí, které budou vzbuzovat u návštěvníků zájem o hru se slovy.